

gen tot dusver weinig aandacht besteed hebben aan het feit dat vrouwen andere boodschappen uit Cats' tekst zullen lezen dan mannen. Ze betoogt dat vrouwen zich minder makkelijk kunnen identificeren met Cats' personages. Bij een aantal van zijn verhalen stelt Sneller de vraag met wie de lezer meekijkt en -voelt. Daarmee verbonden is de vraag: met wie kan de lezer niet meekijken? Ze concludeert dat vrouwen tegen de tekst in moeten lezen. Vrouwen krijgen bij Cats geen eigen gezicht. Ze moeten zich identificeren met één van de mannen, of met vrouwen met wie het eigenlijk niet goed afloopt. Sneller komt tot de conclusie dat de mannelijke auteur Cats een beeld geeft van de vrouw zoals ze idealiter zou moeten zijn in een maatschappij waarin de man heerst. De vrouw die de man steunt in zijn streven en ook nog voor nageslacht zorgt, is een ideale partner.

Zoals uit de beschrijving van de hoofdstukken blijkt, bestaat *Met man en macht* uit vier op zichzelf staande case-studies. Sneller kiest ervoor verschillende teksten vanuit genderperspectief te analyseren zonder daarbij verbanden te leggen tussen de hoofdstukken en algemene conclusies over genderaspecten in de literatuur uit de vroegmoderne tijd te formuleren. De vraag rijst of er misschien een heel ander boek was ontstaan als de onderzoekster andere teksten als uitgangspunt had genomen. Helaas verantwoordt Sneller niet hoe haar corpus tot stand is gekomen. Daarnaast reflecteert ze niet over de vraag of ze haar beoogde doelen bereikt heeft. Want hoe draagt bijvoorbeeld haar onderzoek bij aan het oprekken van de canon? De dichters aan wie ze afzonderlijke hoofdstukken wijdt, staan al enkele jaren in de belangstelling. En juist bij een veel minder bekende vrouw als Johanna Hoobius komt Sneller tot de conclusie dat zij niet buiten het gangbare discours treedt. Tegelijkertijd laat *Met man en macht* ook zien wanneer gender wel heel goed bruikbaar is als analysecategorie. Doordat Sneller telkens uitgebreid haar visie onderbouwt, illustreert het boek mijns inziens heel goed dat met behulp van deze methode informatie over mannelijkheid en vrouwelijkheid uit historische teksten gehaald kan worden die eerder onder de oppervlakte bleef. Anachronismen vermijdt de onderzoekster door telkens duidelijke verbanden te leggen tussen de tekst en de historische context. Hierdoor maakt Sneller in *Met man en macht* zichtbaar hoe mannelijkheid en vrouwelijkheid vorm krijgen in een tekst, hoe die begrippen verweven zijn met macht en welke belangrijke rol taal in die machtsverhouding speelt.

Annelies de Jeu

**Patronage en dienstverlening: het netwerk van Theodorus Janssonius van Almelooven (1657-1712) in de Republiek der Letteren / Saskia Stegeman. - Nijmegen: [s.n.], 1997. - XI, 412 p.: ill.; 24 cm
- Proefschrift KU Nijmegen
ISBN 90-9010025-3 Prijs niet opgegeven**

Cum laude promoveerde Saskia Stegeman in 1997 aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen op de studie *Patronage en dienstverlening. Het netwerk van Theodorus Janssonius van Almelooven (1657-1712) in de Republiek der Letteren*. De vermelding 'met lof' is geheel in overeenstemming met de aard en de kwaliteit van deze studie. Stegeman doet in het boek op aangename, boeiende en toegankelijke wijze verslag van onderzoek naar de in het Latijn gestelde correspondentie van een van de minder prominente geleerden uit de zeventiende- en achttiende-eeuwse Republiek der

Letteren: een staat die alleen bestond in de gedachtewereld van de geletterden van die tijd, en die vorm werd gegeven door veelvuldige onderlinge contacten.

In haar inleiding betoogt Stegeman dat de 'vorsten' van de Republiek sinds jaar en dag op de belangstelling van onderzoekers kunnen rekenen. Hun correspondentie en contacten zijn bestudeerd, en daarmee is de meest elitaire kant van de Republiek duidelijk belicht. Maar hoe nu eigenlijk de mindere goden, de 'dienaren', in deze geleerdengemeenschap functioneerden, is een vraag die nog onbeantwoord is. De gemeenschap werd gedragen door een aantal vooraanstaande geleerden, maar toch zeker ook gaande gehouden door de minder getalenteerden die in dienst van de Republiek aan carrière en reputatie werkten. Om het 'gewone' leven in de

gemeenschap te typeren, koos Stegeman ervoor de spotlichten nu eens te laten schijnen over Theodorus van Almeloveen. Een afgestudeerd arts, die na heel wat jaren van vergeefs proberen uiteindelijk in 1697 hoogleraar werd in de weinig tot de verbeelding sprekende universiteitsstad Harderwijk, en van wie een grote hoeveelheid persoonlijke correspondentie overgeleverd is. Verspreid over diverse (universiteits)bibliotheken vond Stegeman ongeveer 3000 brieven, de basis van deze studie van Van Almeloveens handel en wandel in de Republiek.

Stegeman, van huis uit classica, bewijst met het blootleggen van deze Latijnse correspondentie veel letterenonderzoekers een grote dienst. Niet eerder werden zoveel aspecten van het geleerdenleven in kaart gebracht: praktische zaken als problemen en oplossingen rond de postbezorging - Van Almeloveen probeerde een tijd lang via zijn studenten brieven aan zijn correspondentiepartners te sturen, maar moest uiteindelijk iedereen afraden van deze onbetrouwbare bemiddelaars gebruik te maken. Maar ook veel principiële zaken als de verplichting tot *communicatio* als lid van de Republiek, de etiquette van de gemeenschap, en de taken die een positie van eerst cliënt en later patroon met zich meebrachten passeren de revue.

De focus ligt in deze studie op Van Almeloveen, hoewel in inleidingen bij de hoofdstukken wel steeds een schets wordt gegeven van het algemene beeld dat van de Republiek uit eerdere onderzoeken naar voren is gekomen. Niet de man Van Almeloveen, maar zijn gedragingen, strategieën en met name netwerken vormen het uitgangspunt. Van Almeloveens contacten zijn door de bestudering van zijn brieven redelijk nauwgezet te volgen, hoewel sommige (de meer informele, de familiale bijvoorbeeld) buiten beeld blijven. Lastig blijken ook de precieze definiëring van de contacten en vooral de classificatie van de netwerken. Als enige minpunt van deze studie zie ik de keuze om hierover steeds in vrij vage termen te spreken: er is sprake van 'redelijk frequente correspondentie' (p. 93), van 'kringen' die in 'netwerken' blijken te bestaan (p. 98), van correspondentienetwerken die elkaar 'overlappen' (p. 109), van verschil in 'kwaliteit' tussen de verschillende netwerken (p. 110) en van toegankelijkheid van de Republiek voor iedereen (maar dan toch zeker niet voor vrouwen!). Een duidelijk standpunt over de gebruikte terminologie en afbakening van de netwerken ontbreekt.

Nu lijkt het probleem dat op dit punt ook niet veel theorie voorhanden is. In de inleiding van *Patronage en dienstverlening* wordt wel Angelsaksisch onderzoek van S. Shapin en M. Biagioli genoemd dat zich richt op de koppeling tussen onderzoek naar de sociale verhoudingen tussen geleerden en naar algemeen sociale mechanismen als patronage en dienstverlening, maar de resultaten zijn in deze studie niet bruikbaar gebleken. Wat *Patronage en dienstverlening* dus niet oplevert is een voorstel voor een theoretisch model dat in de toekomst voor onderzoek naar netwerken te gebruiken is. Maar door de zeer gedetailleerde beschrijvingen van de situatie in de geleerdenwereld, is een dergelijk model waarschijnlijk wel uit de studie te herleiden. En mogelijk is het boek dat er nu ligt juist door het uitblijven van pogingen tot verdergaande abstractie wel zo aantrekkelijk: het is boeiend Van Almeloveen zo van dag tot dag in zijn pogingen en bedoelingen te volgen, en zijn 'schipperen tussen ideaal en werkelijkheid' (zoals Stegeman het noemt) te observeren. Daarnaast boeien ook de meer algemenere gedeeltes in het boek over bijvoorbeeld de epistolaire traditie in de zestiende en zeventiende eeuw, de strategieën rond het opdragen van boeken aan bepaalde personen, en het aanbevelen van vrienden en kennissen bij andere geleerden. In *Patronage en dienstverlening* komt een geleerde tot leven, en met hem een hele wereld.

Els Stronks